

‘Vijftig procent circulair beton? Dan moeten we alle flats in de Bijlmer slopen’

“Wij worden zenuwachtig van pur. Dat materiaal is echt funest voor de kwaliteit van secundaire grondstoffen. Dat is de spagaat waar je in zit: we isoleren ons gek, maar creëren materialen die in de volgende levensfase niet te hergebruiken zijn.” Dat zegt Otto Friebe, directeur van de Vereniging BRBS Recycling, over de duivelse dilemma's richting een circulaire bouw. “Waarom zou een betonbedrijf voor secundair kiezen als hij zand en grind heeft liggen?”

Foto: Guido Benschop

Nederlandse snelwegen ‘leunen’ en ‘steunen’ op steenachtig sloopafval. Bijna 95 procent wordt ingezet als funderingsmateriaal. Is dat recycling? Misschien, maar de overheid en ook de opstellers van het [Betonakkoord](#) willen meer.

In 2030 moet honderd procent van al het betongranulaat worden toegepast in nieuw beton. Dat scheelt primair zand en grind. Hoeveel dat scheelt, staat momenteel ter discussie en hangt af van verschillende factoren: zet de opmars van bouwen met hout en andere biobased materialen door? Hoe groot exact is de bouwopgave van morgen?

‘Bouwproductie in gevaar’

Cascade, de vereniging van grind- en zandproductiebedrijven, is stellig en stelt vast dat overheden ‘onrealistisch’ hoge verwachtingen hebben van biobased en circulair bouwen. Directeur [Leonie van der Voort waarschuwt al langer](#) voor de bouwproductie die tot stilstand komt, wanneer provincies niet snel nieuwe vergunningen afgeven voor nieuwe winlocaties.

Het ministerie van Infrastructuur en Waterschap bestudeert de ernst van de situatie, maar streeft aan de andere kant naar hoogwaardig hergebruik van puin, sloop- en bouwafval. Ook dat gaat niet echt lekker. Waarom gebruiken we nauwelijks oud beton in nieuw beton? Hoe staat de recycle-industrie in deze discussie? Delen ze de opvatting van Cascade of juist niet?

‘Afval? Je kon zo goed leren’

Otto Friebe is ruim dertig jaar lang actief in het afvalwereldje en was onder meer werkzaam voor Van Gansewinkel. Sinds drie jaar is hij directeur van de branchevereniging voor het breken, sorteren en scheiden van sloopmateriaal in de bouw (BRBS Recycling). Zijn leden verwerken jaarlijks 9 miljoen ton puin om en 1,1 miljoen ton bouw- en sloopafval. Zijn moeder moest eerst iets anders verwerken toen hij koos deze tak van sport.

“Jij kon zo goed leren”, zei ze. “En dan kom je bij het afval terecht...Hahaha. Ik vind het een boeiende wereld. Elke dag gebeurt er iets nieuws. In de afgelopen dertig jaar is de branche heel volwassen geworden. Maar het is ook een kwetsbare sector die leeft bij de gratie van goede regels.”

Friebe (57) juicht de intenties van het kabinet toe, maar waarschuwt ook voor ‘te hoge’ verwachtingen én ontwikkelingen, die een honderd procent circulaire economie in 2050 niet stimuleren, maar juist frustreren. Tijd voor een interview. Een ding mag duidelijk zijn. Deze discussie is gevoelig en de belangen zijn groot.

“Zeker. Het is ook lastig om met een vingertje te wijzen in de richting van politiek Den Haag waar ze sinds de eeuwwisseling nauwelijks bijhouden hoeveel primaire en secundaire grondstoffen er vrijkomen. Bovendien. Als je met één vinger naar een ander wijst, wijzen er drie naar jezelf. Kijk je naar het Betonakkoord dan is er op hoofdlijnen eigenlijk geen discussie. Daar staat de harde voorwaarde in dat betongranulaat binnen afzienbare tijd honderd procent moet worden hergebruikt in nieuw beton.”

Hoogwaardig. Dus in nieuw beton en niet langer onder wegen...

“Ook dat vind ik een lastige discussie. Wat is hoogwaardig? Oud-CDA-Kamerlid Marieke van der Werf heeft de minister begin deze eeuw ook eens om een definitie gevraagd. Ambtenaren kwamen er niet uit. Het was in de tijd dat ik een opleiding volgde van Michael Braungart, bekend van *Cradle to Cradle*. Up- en downcycling werden toen ineens actueel. Ik vind alles dat je niet stort of verbrandt al redelijk hoogwaardig. Mits je het maar opnieuw gebruikt.”

Toch wordt het gebruik van puin onder wegen veelal gezien als downcycling. Door deskundigen, maar ook door progressieve bouwers...

“Ik zie dat anders. Ik snap het sentiment, wellicht ook ingegeven door het feit dat je het niet meer kunt zien als je het onder een snelweg stopt, maar door menggranulaat (nadrukkelijk anders dan betongranulaat, want er zitten ook metselstenen en bakstenen tussen) te gebruiken als funderingsmateriaal, bespaar je aanzienlijk op de dikte van de asfaltlaag. Ben je dan hoogwaardig of laagwaardig bezig? Ik vind het niet laagwaardig, maar misschien preek ik dan voor eigen parochie.”

Een stap terug. U zei waarde te hechten aan goede regels. Wat zijn de risico's als die regels niet goed zijn doordacht?

“Dan dreigt het gevaar van lekstromen.”

Zoals Teerhoudend Asfalt Granulaat (TAG) dat jarenlang richting de Baltische staten werd geëxporteerd, terwijl we het hier willen uitbannen en milieuverantwoord recycleren?

“Dat zou een voorbeeld zijn, ware het niet dat de procedure rondom het exportverbod destijds niet goed is uitgevoerd. Exporteren mag voorlopig dus nog gewoon. Die lekstromen zie ik meer terug bij elektronica en oude koelkasten. Deze gaan soms nog naar landen in Afrika en krijgen daar geen tweedehands leven, maar worden in de fik gestoken, waarna de metalen eruit worden gehaald. Dat lijkt me niet de bedoeling.”

Is de wet- en regelgeving voor recyclebedrijven in de bouw goed?

“Het kan altijd beter. Zo vinden wij iets van de overgang naar de Omgevingswet. Verscheidene zaken

worden daar bij elkaar gegooid. Ambtelijk klopt het wel, maar als de wet zo wordt ingevoerd gaat dat het breken van puin en minerale afvalstoffen belemmeren.”

Wat dreigt er te gebeuren?

“Dat alle vaste breekinstallaties, een stuk of vijftig, zestig, overdekt moeten gaan worden, omdat er nu ergens staat beschreven dat mechanisch bewerken van steen altijd binnen moet gebeuren. Het is bedoeld voor bedrijven die namen frezen in grafzerken of granieten keukenbladen bewerken en het komt waarschijnlijk wel goed, maar zolang dat niet geval is, stimuleert de overheid hiermee vooral de inzet van mobiele brekers. Dan krijg je een rondreizend circus. Met als voornaamste risico dat de kwaliteit van het materiaal minder wordt, omdat het op locatie niet of minder goed gewassen wordt en je het betongranulaat eigenlijk uitsluitend kunt gebruiken als funderingsmateriaal onder de weg. Dat willen we juist reduceren met zijn allen.”

Het Transitieteam Circulaire Bouw Economie dat in juli advies uit bracht aan het kabinet dringt aan op extra geld, spoed en tal van maatregelen. Het gaat te langzaam. Bent u het daarmee eens?

“Ik zit zelf ook in dat Transitieteam, dus werkte eraan mee. Ik heb wel de indruk dat we soms heel erg naar de toekomst aan het kijken zijn, terwijl er al veel dingen goed gaan die we niet willen of niet willen zien.”

Vindt u dat er meer oud beton in nieuw beton moet worden toegepast?

“Ja, maar tegelijkertijd weet ik dat we daar niet het hele grote probleem mee gaan oplossen. Wij schatten op basis van een rapport van het EIB hooguit 20 tot 25 procent van de toekomstige benodigde hoeveelheid grondstoffen voor nieuw beton te kunnen leveren. Dan kom je dus nog steeds zand en grind tekort.”

Uit een recenter rapport van het Betonakkoord blijkt dat vijftig procent haalbaar is. Onzin?

“Nee, maar dan moet het wel beschikbaar zijn. Als iemand nu zegt we gaan al die betonflats in de Bijlmer (willekeurig voorbeeld, *red*) slopen dan is het haalbaar. Maar wat niet gesloopt wordt, kan ook niet geleverd worden.”

Hoeveel procent van al het betonpuin komt nu terecht in nieuw beton?

“Ongeveer 1 miljoen ton, waar jaarlijks tussen de 10 en 12 miljoen ton betongranulaat vrijkomt. Dus dat is dus net geen tien procent.”

Tien procent? Zo ‘weinig’?

“Dat heeft onder meer te maken met logistiek. Betoninstallaties werken met vaste hoeveelheden zand en grind en dat is op locatie ook allemaal netjes in vakjes en silo’s opgeslagen. Om betongranulaat op te slaan heb je ruimte nodig. Veel fabrieken hebben die ruimte niet en dan moet het dus van een breker komen. Die moet je bellen, dat kost tijd en dan is er ook nog koudwatervrees: waarom zou ik secundaire grondstoffen gebruiken als ik primaire heb liggen? De grap is wel dat een aantal bedrijven, waaronder Mebin het gebruik van secundair materiaal nu promoot. Er vindt dus langzaam wel een kentering plaats.”

Wat moet er gebeuren om gebruik van oud beton in nieuw beton te stimuleren?

“Bestekmakers moeten in opdrachten eisen stellen aan secundair materiaal in nieuw beton. Over percentages wil ik me niet uitlaten, maar tien procent is zeker haalbaar. Daarnaast moeten bestekschrijvers voor wegenbouwopdrachten in aanbestedingen menggranulaat voorschrijven als funderingsmateriaal en geen betongranulaat. Menggranulaat heeft als groot voordeel dat bepaalde stoffen in specie en bindmiddelen actief blijven. Bij een goede korrelverdeling zorgt dat voor een stevige en stabiele licht waterdoorlatende onderlaag. Dat is het geheim van menggranulaat.”

Zou u een verbod op betongranulaat onder wegen toejuichen?

“Dat hoeft van mij niet, want als de bouwproductie dan stagneert, krijg je straks hele grote bergen

granulaat. De opslagcapaciteit van recyclinginrichtingen laat die ruimte ook niet. Wat mij betreft is het dus veel meer een wet van communicerende vaten. Eerst secundair, dan primair. Secundair, tenzij? Precies.”

Kies voor menggranulaat als funderingsmateriaal, zegt u. Moet de kwaliteit daarvan niet omhoog. Ik bedoel. Moeten jullie dat granulaat niet beter scheiden en sorteren?

“Onze leden maken ook daar stappen mee. Steeds meer fracties worden eruit gehaald. Er zijn al fabrieken die van oude metselstenen, nieuwe maken. Met kalkzandsteen maken we soortgelijke ontwikkelingen mee. Interessant.”

Hoe ziet de ultieme circulaire bouw er volgens u uit?

“Ik wil mezelf overbodig maken. In dat geval heb je geen recycle-industrie nodig, maar dat is denk ik een utopie. Het verbranden van recyclebare afvalstoffen zouden we niet meer moeten willen.”

Er kan ook steeds meer. Welke bouwmaterialen zijn vrijwel niet te recyclen eigenlijk?

“Wij worden zenuwachtig van pur. Dat materiaal is echt funest voor de kwaliteit van secundaire grondstoffen. Dat gebeurt steeds meer. Dat is ook de spagaat waar je inzit: de energietransitie en de circulaire economie. We isoleren ons gek, maar creëren materialen die in de volgende levensfase niet te hergebruiken zijn.”

Moet er een verbod op purschuim komen?

“Op alles dat vastkleeft.”

Dat is best uitgesproken?

“Ja.”

Even terug naar de actuele bouw. Cascade vreest voor een gebrek aan primaire grondstoffen, als nieuwe zand- en grindproductievergunningen uitblijven, door een misschien te ‘blinde focus’ op secundaire stromen. Is die zorg terecht?

“Ik deel haar zorg, zonder dat ik daarmee overigens mijn achterban in de steek laat. Juist niet. Wij kunnen niet honderd procent bouwen zonder primair materiaal. Een wolkenkrabber maken van honderd procent gerecycled beton, vind ik best een uitdaging. Er zal altijd een mix zijn.”

Maar?

“Er is geen maar. Al mag je primair materiaal best beprijzen.”

Er moet fors geld bij, vindt het Transitieteam Circulaire Bouw Economie. Hoeveel?

“Dat weet ik echt niet. Er zijn steeds meer proefprojecten waar we op andere manieren gaan bouwen. Zo investeert een van onze leden in hennepeteelt voor hennepisolatie. Maar het is evident dat extra geld gaat leiden tot een betere, circulaire bouw. Sloopbedrijven willen dolgraag gebouwen tot aan de laatste tegel ontmantelen, maar dat kost ze wel tijd en tijd is geld. Hoe meer geld er beschikbaar is voor het slopen van een pand, hoe hoger de kwaliteit van de materialen die je eruit haalt. Gebouweigenaren zouden ook onafhankelijke sloopinventarisatiemedewerkers kunnen inzetten die inventarisaties maken van materialen die aanwezig zijn in panden: zoveel kilo steen, zoveel zink.”

Is het niet volstrekt logisch om nu als maatschappij te investeren in die circulaire economie. Prijzen staan al jaren onder druk en met de oorlog in Oekraïne zet die lijn onverminderd door. Nog los van de groeiende schaarste.

“Absoluut, maar we hebben het nu over circulair slopen. Dat kan niet honderd procent als er niet circulair, losmaakbaar of demontabel is gebouwd. Daar valt veel winst te halen. Bouwers zouden vooraf moeten bedenken hoe je een gebouw later kunt demonteren.”

U begon te zeggen dat we betonpuin al redelijk hoogwaardig hergebruiken. Maakt het u eigenlijk iets uit of dat onder snelwegen belandt of in nieuw beton terechtkomt? Handel is handel toch?

“Ik ben blij dat je die vraag stelt. Wij hebben liever dat het in nieuw beton belandt, omdat je dan minder zand en grind hoeft te winnen. De maatschappij accepteert sommige dingen ook gewoon niet meer. En als het kan. Waarom zou je het dan niet doen?”